

BIDLÓ ANDRÁS, FARAGÓ SÁNDOR:

Exótatelepítések a Duna–Tisza közti homokterületen

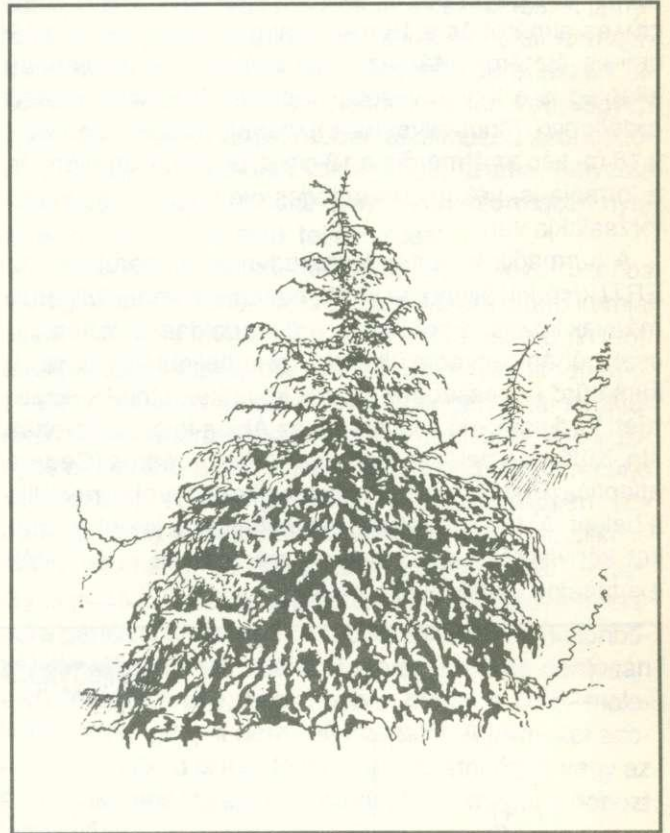
Az ötvenes évek végén, a hatvanas évek elején a kerekegyházi erdészet területén három helyen telepítettek kísérleti céllal exótákat. Ezek az állományok ma már 30 évesek, így fejlődésükből következtetéseket tudunk levonni. A hasonló termőhelyi viszonyok miatt az állományok együtt értékelhetők.

A területre a kontinentális klíma jellemző, ezt jól mutatja a Walter–diagram, amely a Kerekegyháza több, mint 30 éve — azaz a telepítések óta — folyamatosan végzett meteorológiai mérések adatainak felhasználásával készült. Az éves csapadék átlagban 540 mm volt, de 374 mm-es szélső érték is előfordult. Ennél fontosabb a nyári félévben lehullott csapadék mennyisége, amely 306 mm az elmúlt 30 év átlagában. Ebben az esetben a szélső érték 175 mm. Az előforduló hideg telek és forró nyarak nagy veszélyt jelentenek az erdősítésekre, illetve az idősebb exóta állományokra is. Az adatokból is látható, hogy Kerekegyháza és környéke hazánk egyik legszárazabb vidéke, így az erdőtenyészet számára szélsőséget képvisel.

Az előforduló talajok a vizsgálati adatok alapján a gyengén humuszos homoktalajtípusba tartoznak, a felső humuszos szint vastagsága sehol sem haladhatja meg az 50 cm-t. Egyes helyeken eltemetett humuszos szintek találhatóak, nagy részben a telepítés előtti forgatás eredményeként. Ezek a humuszos szintek lényegesen javítják a talaj vízgazdálkodását. A talaj kémhatása bázikus (7,8 – 8,7 pH), a mésztartalom 5 és 26% között mozog. Nagy mésztartalom csak mélyebb rétegekben, 100 cm alatt fordul elő. A mechanikai összetétel alapján a talaj 80–90%–át a finom, illetve a durva homokfrakció alkotja. A legfontosabb három tápanyagot vizsgálva, a területek nitrogénben közepesen, foszforban és káliumban igen gyengén ellátottak.

A telepítéseket a Kunpeszér 8 B erdőrészletben, 1957–ben kezdték meg, ahol már a 30–as években ültetett virginiai boróka (*Juniperus virginiana* L.), kései-meggy (*Padus serotina* [Ehrh.] Borkh.) és duglászfenyő (*Pseudotsuga menziesii* [Mirb.] Franco.) csoportok is előfordultak. Mintegy 35 fajt, legnagyobb részben Szombat-hely–Kámonból származó csemetét ültettek el 45x45 cm-es hálózatban bekerítés és mélyforgats után. Kunadacs 23 E erdőrészletben az ültetést 5 fajjal 1x1 m-es hálózatban 1962/63 tavaszán végezték. A parcellák kijelölésekor figyelembe vették a domborzati viszonyokat,

így ezek egy–egy homoki termőhelyláncban futnak végig (lábazati, felmenő oldal, tetőrész, lemenő oldal és tek-nő).

Már az első eredmények megmutatták, hogy az exótákra a legnagyobb veszélyt a vadkárosítás, illetve az elgazosodás (a vaddohány – *Asclepias* elhatalmasodása) jelenti. A kunpeszéri állomány alapján megállapítható, hogy az Észak–Kínából eredő Amur menti parafa (*Phellodendron amurense* Rupr.), az észak–amerikai közönséges vasfa (*Gymnocladus dioica* [L.] K. Koch) és a japán dió (*Juglans ailantifolia* Carr.) a késői fagyok károsító hatása miatt nem alkalmas a telepítésre. A vöröstölgy (*Quercus rubra* du Roi.) jó növekedése valószínűleg a talaj magas mésztartalma miatt gyenge volt. Az oregonciprus (*Chamaecyparis lawsoniana* [A. Murr.] Parl. 'galuca' és a *Chamaecyparis pisifera* [S. & Z.] ENDL.) megmaradása a befülledt ültetési anyag miatt gyenge volt, azonban a megmaradt példányok jó

növekedést mutatnak és Kunadacson jelenleg kisebb csoportokat alkotnak. Az oregonciprus ma már eléri a 7 m-es magasságot és a 9 cm-es átmérőt. Az 1935-ben Kunpeszérre telepített fekete dió (*Juglans nigra* L.) magassági és vastagsági növedéke nem kielégítő és gyenge az egészségi állapota is. A kései meggy, a Sopronból származó turkesztáni szil (*Ulmus pumila* L.) és a virginiai boróka jó növekedést mutatott; az utóbbi kettő nem volt érzékeny a termőhelyi különbségekre sem. A vörösfenyők közül az európai vörösfenyő (*Larix decidua* Mill.) és a japán vörösfenyő (*Larix leptolepis* [S. & Z.] Gord.) kedvezőbb képet mutat, mint a szibériai vörösfenyő (*Larix sibirica* Ledeb.), előzőek ma már elérik a 22 cm-es átmérőt és a 16 m-es magasságot, illetve a 18 cm-es átmérőt. Már az első értékelések alapján és jelenleg is a legkedvezőbb képet a kínai származású erdeifenyő (*Pinus silvestris* L.) mutatja. Magassága eléri a 16 m-t és az átmérője a 18 cm-t, ugyanakkor előnyös a formája is, vékony, merőleges oldalágai és kedvező törzsalakja van.

A harmadik telepítés Kerekegyháza belterületén az ERTI kísérleti állomása körül, hasonló termőhelyi körülmények között, arborétumszerű megoldással történt. Itt csak néhány egyedet ültettek, így legfeljebb egyes fajok klímaturó képességére tudunk következtetni. Parkszerűen fordulnak elő a lucfenyő, az *Abies* fajok, a borókák stb. Külön kiemelés érdemel az Atlasz-cédrus (*Cedrus atlantica* [Endl.] Carr.), amely növekedésével is megállja a helyét. A „kis arborétum” esztétikailag is jelentős értéket képvisel, és a környéken már mások is követték exóta fajok ültetésével a példát.

A három telepítést vizsgálva megállapíthatjuk, hogy ilyen, az erdőtenyészet szempontjából szélsőséges termőhelyen is van helye egyes exotáknak, de fokozott figyelmet kell fordítani a vadveszély elhárítására és a fiatalkori ápolásokra. A 45x45 cm-es ültetési hálózat túl kicsi volt, ennél mind erdőművelési, mind gazdasági szempontból tágabb hálózat alkalmazása célszerű. Óvatosan kell a tisztításokat, gyérítéseket végezni, mert erősebb belenyúlás után könnyen hótörött lesz az állomány. Erre különösen az oregonciprus, valamint a simafenyő érzékeny. A telepítéseknél figyelembe kell venni a növekedési viszonyokat, így például sima-, illetve lucfenyőt nem lehet erdeifenyővel elegyítve ültetni, mert az utóbbi a gyorsabb növekedése miatt elnyomja az előbbi kettőt. Ugyanakkor a vörösfenyő versenyképesnek mutatkozott az erdeifenyővel.

A telepítés felhívta a figyelmet a származás fontosságára is, a legjobb eredményt a kínai eredetű erdeifenyő adta. Egyes fafajok pontosabb megítéléséhez további kísérletek szükségesek, azonban a telepítések folyamán olyan származásokkal kell dolgozni, amelyek a helyihez hasonló termőhelyi körülmények közül erednek, még ha nem is ezek adják a legnagyobb növedéket, de stabilabb állományt képeznek. Az eddigi eredmények alapján a kínai származású erdeifenyőn kívül, más fajt nem tudunk nagyobb területű telepítésre javasolni. Ugyanakkor tájlesztéikai szempontból ezen a vidéken is nagy jelentősége van az exotáknak, különösen az exóta fenyőknek, és el kell kerülni a nem idevaló, nem szárazságtűrő fajok ültetését, mert azok csak sínylődnek ezen a termőhelyen.

